

Monika Alfut

Nowy Dwór Mazowiecki

**Polityka w zakresie
pomocy psychologiczno-pedagogicznej
w szkołach i placówkach oświatowych
w okresie pandemii koronawirusa (SARS-CoV-2)**

**Policy on psychological and educational assistance
in schools and educational institutions
during the coronavirus pandemic (SARS-CoV-2)**

Słowa kluczowe: pomoc psychologiczno-pedagogiczna, uczeń z niepełnosprawnością, specjalne potrzeby edukacyjne, zdalna edukacja, zajęcia specjalistyczne

Keywords: psychological and pedagogical assistance, handicap student, special educational needs, online education, specialised activities

Streszczenie

Artykuł przedstawia podstawowe zasady udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkole. Autor przywołuje raporty z badań nad uczniami o specjalnych potrzebach edukacyjnych. Analizuje zmiany w udzielaniu wsparcia uczniom oraz przeszkody, które pojawiły się po wybuchu pandemii COVID-19. Prezentuje konsekwencje dla edukacji i zdrowia psychicznego dzieci po przejściu placówek oświatowych w tryb nauki zdalnej. Szuka rozwiązań z rekomendacji konkretnych działań edukacyjnych, wychowawczych i profilaktycznych. Odwołuje się do najnowszego programu Ministerstwa Edukacji i Nauki o wsparciu psychologiczno-pedagogicznym dla uczniów i nauczycieli.

Abstract

The article presents basic rules of providing psychological and pedagogical assistance at schools. The author recalls reports concerning special needs students, analyses changes in providing support and possible obstacles which have appeared after the Covid-19 pandemic outbreak. The author presents the consequences for education and psychical health after starting on-line teaching. She is searching the recommendations of specific educational and profilactic activities. The author refers to the latest programme recommended by MEiN concerning psychological and educational needs for students and teachers.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana w szkołach i placówkach oświatowych w zmienionej formie funkcjonuje od 2017 r. Wprowadzona rozporządzeniem Ministra Edukacji zdefiniowana została jako: „pomoc udzielana uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia i czynników środowiskowych wpływających na jego funkcjonowanie w przedszkolu, szkole i placówce, w celu wspierania potencjału rozwojowego ucznia i stwarzania warunków do jego aktywnego i pełnego uczestnictwa w życiu przedszkola, szkoły i placówki oraz w środowisku społecznym”¹.

Jak zauważa Marzenna Czarnocka, zmiana ta jest to wynikiem reformy systemu szkolnictwa, reorganizacji ustroju, ale także spostrzeżeń i sugestii dyrektorów, nauczycieli, specjalistów, rodziców i instytucji wspomagających edukację, rozwój oraz wychowanie dzieci².

Ten akt prawny wprowadził zmiany, poszerzył cel i zakres działań pomocowych oraz ustanowił nowe formy i regulacje.

---

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, Dz.U. 2017, poz. 1591.

² M. Czarnocka, *Działania poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie edukacji włączającej. Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach i placówkach ogólnodostępnych*, Warszawa 2018.

Cel pomocy

Tak szeroko zakrojone działania mają na celu **wsparcie wszystkich**, którzy tego wsparcia wymagają. Mają **wyrównać szanse** między uczniami, zniwelować przeszkody, wypełnić braki, dać umiejętności do pokonania trudności. Profesjonalna i specjalistyczna pomoc ma realnie wpłynąć na **poziom edukacji i działań wychowawczo-profilaktycznych**. Wynikające z praw i aktów międzynarodowych starania wychowawców i edukatorów znalazły w końcu drogę do **ujednocenia poczynań**, by włączyć wszystkie dzieci i młodzież do uczestnictwa we wszystkich sferach życia społecznego. Każdy zasługuje na **możliwość pełnego, nieograniczonego i niezaburzonego rozwoju**, wykorzystując swoje zasoby i potencjał.

Nie można pominąć **polepszenia relacji szkoła–rodzina** oraz zgodnej współpracy tych podmiotów dla dobra ucznia. Z jednej strony rodzice/opiekunowie dostaną wsparcie, z drugiej konkretne narzędzia (metody, techniki) poprawiające ich umiejętności wychowawcze i kompetencje opiekuńcze. Ujednocenie działań domowników z pedagogami staje się wymaganiem podstawowym gwarantującym efektywność.

Pomocą mają zostać objęci także nauczyciele, którzy dzięki szkoleniu kompetencji zawodowych lepiej rozumieją potrzeby dzieci, skuteczniej zdiagnostozują przestrzeń do pracy, dostrzegą mocne strony, predyspozycje, a także umiejętności uczniów, na których warto budować.

Wyniki tych starań i działalności wszystkich stron służą **wypracowaniu rozwiązań systemowych, stworzenie zindywidualizowanych planów działań**, w których uczeń i jego dobro jest na pierwszym miejscu.

Adresaci i nadawcy pomocy

Wsparcia wymagają przede wszystkim **uczniowie z niepełnosprawnością**, posiadający orzeczenia o potrzebie kształcenia specjalnego ze względu na:

- niewidzenie lub słabe widzenie;
- niesłyszenie lub słabe słyszenie;
- autyzm (tu również zespół Aspergera);
- niepełnosprawność ruchową (tu także afazję);
- niepełnosprawność intelektualną;
- niepełnosprawności sprzężone (współistnienie co najmniej dwóch wyżej wymienionych);
- niedostosowanie społeczne lub zagrożenie niedostosowaniem społecznym.

Dużą grupę stanowią **uczniowie z niepowodzeniami edukacyjnymi oraz ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się**, czyli z dysleksją, dysgrafią, dysortografią lub dyskalkulią. Należy rozumieć je jako trudności w nauce, które mają uczniowie w normie intelektualnej³.

Wydzielić można także tych z **chorobami przewlekłymi, z deficytem kompetencji i zaburzeniami sprawności językowej**, a także z **trudnościami adaptacyjnymi** związanymi z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą⁴.

Nową grupę wprowadzoną we wspomnianym rozporządzeniu stanowią **dzieci z zaburzeniami zachowania i emocji**.

Potrzeba objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną może wynikać z **zaniedbań środowiskowych** związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego i kontaktami środowiskowymi.

Protekcjonizm należy się **szczególnie uzdolnionym**, u których trzeba wzmocnić kompetencje, pozwolić rozwinąć zainteresowania.

Obecna sytuacja pandemiczna w Polsce i na świecie zwraca uwagę na coraz liczniejsze grono osób w **sytuacji kryzysowej i traumatycznej**, co nie tylko dotyczy dzieci, ale także **rodziców i nauczycieli**.

O objęcie pomocą psychologiczno-pedagogiczną może zwrócić się sam **uczeń** oraz jego **rodzice** lub opiekunowie. Najczęściej z inicjatywą wychodzą **wychowawcy i nauczyciele**. Inicjatorem może też być **asystent rodziny, kurator sądowy, pracownik socjalny, pielęgniarka bądź higienistka szkolna. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne** w wydawanych orzeczeniach o potrzebie kształcenia specjalnego i opiniach wskazują zakres i działania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, za których realizację odpowiedzialna jest szkoła.

Sposoby niesienia pomocy

Najważniejszym, w moim mniemaniu, zadaniem nauczycieli i wychowawców jest **praca bieżąca** z uczniem. Reagowanie prawie natychmiast na pojawiające się trudności i sytuacje, towarzyszenie dzieciom w codziennych zmaganiach.

---

³ B. Adamiak, J. Boryszewska, N. Malenko, *Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji polskiej i brytyjskiej*, Kraków 2017, s. 51.

⁴ R. Cybulska, *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji w świetle nowych przepisów prawa oświatowego*, Warszawa 2017, s. 9–10.

To praca ciągła, nieustająca, permanentna. Dzięki pilnej obserwacji pedagogów uczniowie kwalifikowani są na specjalistyczne zajęcia, kierowani do głębszej diagnozy w instytucjach i podmiotach zewnętrznych. Udziela się im **porad, konsultacji, przeprowadza rozmowy wspierające czy wychowawcze**. Specjaliści szkolni – między innymi pedagodzy, psycholodzy, terapeuci pedagogiczni, logopedzi, rehabilitanci, terapeuci integracji sensorycznej, doradcy zawodowi – prowadzą „swoje” diagnozy, dokonują badań przesiewowych, by wyłonić osoby dotknięte lub zagrożone dysfunkcjami, zaległościami czy wymagające wsparcia. Ważne, by **działania** osób pracujących z dzieckiem były **spójne i zintegrowane**.

W systematycznych i zorganizowanych spotkaniach dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi mamy duży wybór: od **zajęć rozwijających uzdolnienia czy rozwijających umiejętność uczenia się**, przez **dydaktyczno-wyrównawcze**, do tych specjalistycznych – **logopedycznych, korekcyjno-kompensacyjnych, rozwijających kompetencje emocjonalno-społeczne oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym**. Jako formę udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej wymienić muszą także **klasę terapeutyczną i zindywidualizowaną ścieżkę kształcenia** oraz **zajęcia związane z wyborem kierunku kształcenia i wyboru zawodu**.

Prace badawcze

W roku szkolnym 2017/2018 **Mazowiecki Kurator Oświaty** ujął w swoim **planie nadzoru pedagogicznego** dwa zagadnienia z udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej: ocenę prawidłowości zapewnienia warunków i organizacji kształcenia uczniów niepełnosprawnych w szkołach ogólnodostępnych oraz ocenę prawidłowości współpracy publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych z przedszkolami i szkołami⁵.

Wyniki kontroli wskazują na potrzebę szkoleń kadry pedagogicznej w zakresie potrzeb i edukacji uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w szczególności nauczania włączającego. Wskazano, że dotychczasowe wsparcie było efektywne, co należy kontynuować. Zajęcia z pomocy psychologiczno-pedagogicznej były dobrane odpowiednio do potrzeb i możliwości uczniów.

---

⁵ Protokół dostępu na dzień 4 marca 2021 r., <https://www.kuratorium.waw.pl/pl/nadzor-pedagogiczny/wyniki-i-wnioski-nadzor/13112,Wyniki-i-wnioski-z-nadzoru-pedagogicznego-sprawowanego-przez-Mazowieckiego-Kurat.html> [dostęp: 20.10.2020].

Współpraca między szkołą a poradnią psychologiczno-pedagogiczną układała się poprawnie, w miarę potrzeb. Coraz rzadziej pracownicy poradni uczestniczą w tworzeniu dokumentów i planowaniu działań czy metod pracy dla uczniów wymagających wsparcia, ponieważ szkoły zatrudniają coraz więcej specjalistów i organizują to we własnym zakresie.

W styczniu 2018 r. Najwyższa Izba Kontroli opublikowała **wyniki kontroli „NIK o kształceniu uczniów z niepełnosprawnościami”**⁶. Okazało się, że Polska realizuje działania upowszechniające edukację włączającą. Zwiększyła dostępność szkół rejonowych dla tych uczniów, usunęła bariery, wyszkoliła pedagogów. Potwierdzeniem jest wzrost procentowy dzieci i młodzieży wymagających kształcenia specjalnego uczących się w szkołach ogólnodostępnych na rzecz zmniejszenia pobierania nauki w szkołach specjalnych. W roku szkolnym 2014/2015 w szkole ogólnodostępnej uczyło się 165 631 uczniów z niepełnosprawnościami, dwa lata później była to liczba 184 008 (11% więcej).

Ważnymi informacjami dla usprawnienia i poprawy jakości udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej są wskazane przeszkody, jako przestrzeń do pracy i wzrostu efektywności. Najpotężniejszą barierą okazał się brak wsparcia dodatkowych osób (wskazanie przez 48% badanych) i specjalistów (wskazanie przez 44% badanych). Zwraca się także uwagę na zbyt liczne klasy (wskazanie przez 44% badanych) i warunki lokalowe (wskazanie przez 31% badanych)⁷.

Wskazanie te pokrywają się także w kolejnym, opisanym przeze mnie badaniu.

W 2018 r. na zlecenie **Rzecznika Praw Dziecka** dr hab. prof. UMCS Agnieszka Lewicka-Zelent we współpracy z dr Dorotą Chimicz przygotowały raport na podstawie sondażu opinii rodziców, nauczycieli i dyrektorów szkół pod tytułem **„Zaspokajanie potrzeb i respektowanie praw uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi (SPE) w ogólnodostępnej szkole podstawowej”**⁸. Z badań wynika, że „maksymalnie w jednej szkole uczy się nawet 74 uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego, 14 z orzeczeniami o potrzebie nauczania indywidualnego, 183 z opiniami, w tym 6 – o potrzebie objęcia ucznia zindywidualizowaną ścieżką kształcenia. Odpowiednio, w każdej ze szkół uczy się średnio 10 uczniów z orzeczeniami o potrzebie kształcenia specjalnego i dwóch

---

⁶ Protokół dostępu na dzień 5 marca 2021 r., <https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-ksztalceniu-uczniow-z-niepełnosprawnościami-2017.html> [dostęp 19.10.2010].

⁷ Ibidem.

⁸ Protokół dostępu na dzień 7 marca 2021r., http://brpd.gov.pl/sites/default/files/pdf/_-raport_z_badiania_zaspokajania_potrzeb_i_respektowania_praw_uczniow_ze_specjalnymi_potrzebami_edukacyjnymi_spe.pdf [dostęp: 20.10.2020].

z orzeczeniami o potrzebie nauczania indywidualnego, a także 57 uczniów z opiniami (w tym przypadku szkoły są najbardziej zróżnicowane pod względem liczby uczniów ze SPE)⁹. Najliczniejszą grupą są uczniowie z opiniami (przeciętnie 57,6), po uszczegółowieniu rodzaju dysfunkcji – ze specyficznymi trudnościami w uczeniu się oraz uczniowie z niepełnosprawnością intelektualną i w spektrum autyzmu, w tym z zespołem Aspergera.

Raport wskazał najczęściej wykorzystywane formy pomocy psychologiczno-pedagogicznej, są to kolejno: zajęcia korekcyjno-kompensacyjne, logopedyczne, rozwijające uzdolnienia i dydaktyczno-wyrównawczych. Najrzadziej szkoła udziela wsparcia w ramach zindywidualizowanej ścieżki kształcenia.

Wyniki badań dały nam ważne wskazówki do usprawnienia udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Pojawił się postulat konieczności zatrudnienia większej ilości specjalistów, od psychologa, logopedy do terapeutów – dziecięcego, rodzinnego i zajęciowego. Zwrócono uwagę, że nauczyciel wspomagający powinien zrównać wymiar pensum z godzinami lekcyjnymi uczniów z orzeczeniami. Wykazano także niewystarczającą liczbę zajęć dodatkowych. Potrzeby uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi są większe niż przydzielone godziny na takie zajęcia. Sięgnięto także do przepisów i uregulowań prawnych: zgłaszano konieczność zmniejszenia liczebności klas, zbyt czasochłonnej dokumentacji, rozbieżności pomiędzy zaleceniami dostosowań edukacyjnych a niezmiennymi wymaganiami na egzaminach zewnętrznych. Plany ramowe, godziny obowiązkowych zajęć edukacyjnych są przeładowane – uczniowie klas VII mają średnio osiem lekcji dziennie, zajęcia w ramach pomocy psychologiczno-pedagogicznej często odbywają się na dziewiątej godzinie lekcyjnej, a wtedy dzieci są zmęczone i niechętnie do dalszego wysiłku.

Nauczyciele ocenili, że najważniejszymi ich zadaniami jest diagnoza indywidualnych potrzeb rozwojowych ucznia, rozwijanie uzdolnień oraz pasji, a także redukcja deficytów rozwojowych i edukacyjnych. Najmniejszą uwagę przykłada się do realizacji podstawy programowej.

Okres pandemii

Te wszystkie zależne podmioty, filary i założenia działały w stacjonarnym systemie nauki, czy równie dobrze funkcjonują w zdalnej rzeczywistości? Czy jest szansa na rzetelną diagnozę, obserwację dzieci? Czy nauczyciel jest w stanie

---

⁹ Ibidem.

kontrolować pracę, postępy, pojawiające się ewentualne trudności? Jak nie stracić dziecka, utrzymać z nim dobry kontakt, wyłapać problemy na czas, patrząc w ekran, na którym migają awatary przedstawiające misie, superbohaterów czy blogerki modowe? Jak wspomagać rozwój kompetencji społecznych przez Internet?

Z powodu czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty zawieszonych zostało wiele działań, w tym specjalistyczne zajęcia z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Wiosna 2020 r. stała bardziej pod znakiem „zdalnego zadawania” niż „zdalnego nauczania”. W praktyce było to najczęściej wysyłanie materiałów, scenariuszy oraz kart pracy do samodzielnej nauki i uzupełnienia. Szkoły nie były przygotowane oraz zabezpieczone technicznie do prowadzenia zajęć w czasie rzeczywistym, a nauczyciele nie byli przygotowani metodycznie do takiej specyfiki pracy. Wspomnieć też należy trudną sytuację rodziców, którzy musieli nadzorować wszystkie zajęcia – swoje zawodowe i edukacyjne swoich pociech.

Bardzo ograniczona, wręcz często niemożliwa, była bieżąca obserwacja dzieci – ich zachowania, relacji społecznych, konfliktów rówieśniczych. Nie były prowadzone diagnozy i badania przesiewowe, na przykład logopedyczne, wystąpienia ryzyka dysleksji czy kwalifikacji do klas integracyjnych.

Ograniczyliśmy także rozwój kompetencji kluczowych w zakresie społecznym i obywatelskim. Nie mieliśmy możliwości rozwijania współpracy w grupie, rozwiązywania konfliktów, metod radzenia sobie ze stresem czy efektywnym zarządzaniem czasem. Odwołane także zostały warsztaty dla uczniów czy rodziców prowadzone przez szkolnych specjalistów bądź firmy zewnętrzne.

Naprzeciw oczekiwaniom wyszło **Ministerstwo Edukacji i Nauki**, publikując **poradnik dla szkół *Kształcenie na odległość***, a w nim rozdział „**Kształcenie i wspieranie uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi, w tym z niepełnosprawnością**”¹⁰.

Autorzy zwracają uwagę na możliwe zagubienie tych dzieci, a nawet nierozumienie sytuacji związanej z rozprzestrzeniającym się wirusem SARS-CoV-2. Może to spotęgować codzienne problemy w funkcjonowaniu uczniów, wynikające nie tylko z niepełnosprawności czy zdrowia, ale również z otaczającej rzeczywistości. Nie powinniśmy pozwolić, by uczniowie ci nie mieli wsparcia i zajęć o charakterze specjalistycznym, terapeutycznym.

---

¹⁰ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/ksztalcenie-na-odleglosc--poradnik-dla-szkol> [dostęp: 20.03.2021].

Duży nacisk kładzie się na utrzymanie stałego kontaktu nauczycieli, specjalistów i wychowawców z rodzicami i uczniami. Pozytywna relacja jest podstawą efektywnej pracy. Ważnym elementem jest wzmacnianie pozytywnych postępków. Nie od dziś wiadomo, że „buduje się” na pochwałach.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna, udzielana na podstawie zaleceń z poradni psychologiczno-pedagogicznej, musi być zrozumiała i dostosowana przez szkolnych specjalistów, co istotnie warunkuje skuteczność podejmowanych przez nich działań. W żadnej opinii nie spotkałam się jeszcze z zaleceniami na okres nauki zdalnej. Nie do końca wiadomo, jak sobie radzić, jak pomóc uczniowi, jak dostosować metody i czy można dostosować warunki edukacji online?

9 marca 2021 r. odbyła się **debata** online pod tytułem „**Konsekwencje pandemii COVID-19 dla zdrowia psychicznego oraz edukacji dzieci i młodzieży**” zorganizowana przez Fundację Dajemy Dzieciom Siłę¹¹.

Zaproszeni eksperci rozmawiali o kondycji psychicznej dzieci oraz kryzysie edukacji. Według badań tej Fundacji uczniowie w pierwszym lockdownie byli pozbawieni wsparcia i niepewni jutra¹².

Konsultanci Telefonu Zaufania dla Dzieci i Młodzieży 116 111 mieli więcej zgłoszeń obniżonego nastroju, stanów depresyjnych i myśli samobójczych. Dane te przedstawiała Paula Włodarczyk – koordynatorka telefonu zaufania, zwracając uwagę, że głównymi tematami zgłoszeń było zdrowie psychiczne, relacje z rodziną oraz korzystanie z pomocy specjalistycznej.

Doktor Agnieszka Dąbrowska, psychiatra dzieci i młodzieży, diagnozuje, że pandemia wpłynęła na wszystkie obszary funkcjonowania. Zachwiała filarem rodzinnym, ujawniając dysfunkcje i patologie. Zachwiała relacjami rówieśniczymi osamotniając dzieci, izolując od kolegów, pozbawiając możliwości uczenia się kontaktów społecznych w szkole. W końcu zachwiała kontekstem edukacyjnym. Uczniowie wiedzą, jak mało uczą się w zdalnej szkole, jak wiele stracili. Odczuwają też brak zajęć z pomocy psychologiczno-pedagogicznej, wsparcia, z którego korzystali na terenie szkoły.

*Jakość pomocy psychologiczno-pedagogicznej pozostawia wiele do życzenia*¹³ stwierdziła doktor nauk pedagogicznych i prezeska fundacji „Przestrzeń dla edukacji” dr Iga Kazimierczyk, powołując się na przytoczone przeze mnie bada-

¹¹ <https://www.youtube.com/watch?v=lfPEECV8-M> [dostęp: 20.03.2021].

¹² https://fdds.pl/_Resources/Persistent/5/0/0/e/500e0774b0109a6892ce777b0d8595f528adea62/Negatywne-doswiadczenia-mlodziezy-w-trakcie-pandemii.-Raport-z-badan-iloosciowych-1.pdf [dostęp: 20.03.2021].

¹³ Ibidem.

nia NIKu oraz „Szkoly z Klasą”. Wskazała, że nauczyciele zostali pozostawieni sami sobie, a jedyną dostępną formą pomocy jest samopomoc, najczęściej w postaci rozmowy z kolegą.

Potwierdza to Tomasz Balicki, interwent kryzysowy, mówiąc „najbardziej oberwali nauczyciele”. Dzieci natomiast zmieniły podejście do powrotu do nauki stacjonarnej. Wiosną 2020 r. mówiły: „Chcę do szkoły! Myślałem, że nigdy tego nie powiem”; wiosną 2021 r. mówią: „Ale po co? Na 3 miesiące? Nie opłaca się, trochę wygodniej jest uczyć się w domu”¹⁴. Pan Balicki ostrzega: „Uczniowie już nigdzie się nie wybierają, do żadnej szkoły stacjonarnej. Oni wiedzą, że niczego się nie nauczyli”¹⁵. To będzie duża trudność i ogromny obszar do pracy przy powrocie uczniów do szkół.

W USA już teraz 70% uczniów jest w systemie edukacji hybrydowej. To ważne, by minimalizować następstwa braku treningu społecznego. „To sytuacja bez precedensu, tak radykalnego ograniczenia kontaktu twarzą w twarz nie mieliśmy”¹⁶, przypomniał doktor Krzysztof Szwejca, psychiatra i psychoterapeuta dziecięcy. Nie znamy jeszcze skutków długoterminowych, ale wiemy, że mamy do czynienia z poważnym wzrostem depresji.

O depresji, zaburzeniach lękowych oraz PTSD (zespolu stresu pourazowego) wspomina też psycholog dr Tomasz Rowiński, który jest dyrektorem pierwszego w Polsce Środowiskowego Centrum Zdrowia Psychicznego dla dzieci i młodzieży: „Już teraz mamy do czynienia z o wiele częstszą potrzebą konsultacji psychiatrycznych. Jak wiemy, system szkolny nie sprzyja komfortowi psychicznemu, nie rozmawia się o emocjach, nie pytamy o to, jak się dzieciaki czują, czego potrzebują”¹⁷. Skupiamy się na podstawie programowej i materiale.

Powinno przyświecać nam hasło „Szkoła działa dobrze, gdy są dobre relacje”. Nauka, modelowanie ma szansę na sukces tylko w pozytywnym kontakcie, bo uczymy się tylko od tych, których lubimy, podziwiamy, szanujemy.

---

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Ibidem.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ Ibidem.

Wnioski

8 marca 2021 r. opublikowano **wyzwania i rekomendacje z obszaru wychowania, profilaktyki i zdrowia psychicznego „Jak wspierać uczniów po roku epidemii?”**¹⁸. Zadanie zrealizowane zostało na zlecenie Ministerstwa Edukacji i Nauki przez Instytut Profilaktyki Zintegrowanej, oparte na wynikach badań przeprowadzonych wśród uczniów, rodziców i nauczycieli w okresie 04.2020–01.2021.

Podstawowy wniosek z badań to „paląca potrzeba objęcia dzieci i młodzież wsparciem wychowawczym, profilaktycznym i pomocowym w różnorodnych formach i na jak najszerzą skalę”. Potwierdziła się pogarszająca kondycja psychiczna uczniów, która zależna jest od wielkości, jakości i dostępności sieci wsparcia, w tym specjalistów z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Co istotne, działaniem takim należy objąć całą społeczność szkolną, nie tylko uczniów w złej kondycji psychicznej. To warunkuje uniknięcie zapaści systemu pomocy psychologiczno-pedagogicznej i psychiatrycznej.

Badania pokazały, że pomimo obaw, trudności i zagrożeń wywołanych epidemią COVID-19 relacje uczeń – rodzice – szkoła są pozytywne, co jest bardzo optymistyczne. Potwierdziło się, że rola wychowawcza nauczycieli i rodziców w zdalnej rzeczywistości jest bardzo utrudniona. Jest ona jednak tylko tłem dla nauczania, co okazuje się błędem. Przy czasowym ograniczeniu funkcjonowania szkół jedynym oddziaływaniem wychowawczym czy profilaktycznym może być lekcja wychowawcza. Większość uczniów zdecydowanie jej potrzebuje.

Zarekomendowano dostosowanie realizacji podstawy programowej. Należy zmniejszyć wymagania edukacyjne, by dostosować je do znacznie zmniejszonej efektywności nauczania zdalnego. To przyczyni się do wyrównania szans między uczniami, którzy dobrze radzili sobie z nauką online, dostali wsparcie od najbliższych, a tymi, którzy byli bardziej wrażliwi psychicznie na niesprzyjające warunki lub nie mogli liczyć na wystarczającą pomoc środowiska.

Możliwość zdrowego rozwoju, pielęgnowania pasji, poszerzania zainteresowań i spotkań offline w jak najszerzym zakresie może okazać się teraz dobrą profilaktyką zagrożeń zdrowia psychicznego uczniów. Należy też wyważyć zagrożenie epidemiologiczne z pilną potrzebą powrotu do szkół choćby w formie hybrydowej wszystkich uczniów.

¹⁸ <https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/program-wsparcia-psychologiczno-pedagogicznego-dla-uczniow-i-nauczycieli-w-pandemii> [dostęp: 25.03.2021].

Na tej podstawie przygotowano **program wsparcia psychologiczno-pedagogicznego dla uczniów i nauczycieli**. Przedstawił go 11 marca 2021 r. na konferencji **minister edukacji i nauki** Przemysław Czarnek¹⁹.

Program podzielono na trzy etapy. W pierwszym ma zostać dokonana diagnoza problemów i zapotrzebowania na pomoc oraz bieżące wsparcie psychologiczno-pedagogiczne dla uczniów. W drugim – zostanie opracowany system pomocy oraz zaplanowane zostaną szkolenia nauczycieli specjalistów. W trzecim – udzielona zostanie pomoc specjalistyczna. Harmonogram działań ustalony jest na kwiecień – grudzień 2021 r.

Niewątpliwie spotkaliśmy się wszyscy w kryzysie. W większości postrzegamy go jako zagrożenie i zło konieczne. Możemy jednak spojrzeć na tę sytuację jako szansę do wprowadzenia nowych rozwiązań. Mamy szansę na stworzenie pozytywnych zmian, nabycia nowych kompetencji i rozwoju w nowych obszarach.

Bibliografia

B. Adamiak, J. Boryszewska, N. Malenko, *Organizacja i udzielanie pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniom ze specyficznymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji polskiej i brytyjskiej*, Kraków 2017.

R. Cybulska, *Uczeń ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi w systemie edukacji w świetle nowych przepisów prawa oświatowego*, Warszawa 2017.

M. Czarnocka, *Działania poradni psychologiczno-pedagogicznych w zakresie edukacji włączającej. Organizacja pomocy psychologiczno-pedagogicznej w szkołach i placówkach ogólnodostępnych*, Warszawa 2018.

Rozporządzenie Ministra Edukacji z dnia 9 sierpnia 2017 r. w sprawie zasad organizacji i udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, Dz.U. 2017, poz. 1591.

http://brpd.gov.pl/sites/default/files/pdf_-_raport_z_badania_zaspokajania_potrzeb_i_respektowania_praw_uczniow_ze_specjalnymi_potrebami_educacyjnymi_spe.pdf.

https://fdds.pl/_Resources/Persistent/5/0/0/e/500e0774b0109a6892ce777b0d8595f528adea62/Negatywne-doswiadczenia-mlodziezy-w-trakcie-pandemii.-Raport-z-badan-ilosciowych-1.pdf.

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/ksztalcenie-na-odleglosc--poradnik-dla-szkol>.

---

¹⁹ Protokół dostępu na dzień 25 marca 2021 r., <https://www.youtube.com/watch?v=V1q5O-CYUSIY&t=3s>.

<https://www.gov.pl/web/edukacja-i-nauka/program-wsparcia-psychologiczno-pedagogicznego-dla-uczniow-i-nauczycieli-w-pandemii>.

<https://www.kuratorium.waw.pl/pl/nadzor-pedagogiczny/wyniki-i-wnioski-nadzor/13112,Wyniki-i-wnioski-z-nadzoru-pedagogicznego-sprawowanego-przez-Mazowieckiego-Kurat.html>.

<https://www.nik.gov.pl/aktualnosci/nik-o-ksztalceniu-uczniow-z-niepelnosprawnosciami-2017.html>.

<https://www.youtube.com/watch?v=lfPEECV8-M>.

<https://www.youtube.com/watch?v=V1q5OCYUSIY&t=3s>.